

Kandidatnummer: 5131

BBABAC 5 – Bacheloroppgave med forskningsmetode

Relasjonsutvikling i barnevernsinstitusjoner

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

UiS mai 2022

Kandidatnummer: 5131

Antall ord: 12 507

Innhold

Innhold	2
1 Innledning	4
1.1 Bakgrunn for tema.....	4
1.2 Presentasjon av problemstilling.....	4
1.3 Begrepsavklaringer.....	5
1.3.1 Medvirkning.....	5
1.3.2 Miljøterapi.....	5
1.3.3 «Allianser»	6
1.3.4 Barnevernsinstitusjoner.....	6
1.3.5 Relasjon	7
1.4 Formål med oppgaven	7
2 Metode	8
2.1 Valg av metode.....	8
2.2 Datainnsamling.....	8
2.3 Studiens troverdighet.....	9
3 Funn og drøfting	10
3.1 Vedtak til lov om endringer i barnevernloven.....	10
3.1.2 Plassering	11
3.2 Forskning om institusjoner	12
3.2.1 Behandlingsforskningens status	14
3.2.2 Tiltak for å sikre stabilitet, trygghet og tilknytning	15
3.3 Miljøterapeutisk arbeid i institusjonen	17
3.3.1 I historisk perspektiv.....	17
3.3.2 Systematikk og refleksjon	18
3.3.3 Institusjonskontekst.....	18
3.3.4 Står systematikk i motsetning til miljøarbeid?	19
3.4 Ideologi.....	21
3.4.1 «Alliansen»	21
3.4.2 De unge bak rattet	22
3.4.3 Bygge på ressurser	23
3.4.4 Mål og visjoner.....	24
3.4.5 Mangfoldet i sosiale relasjoner	24
3.4.6 Sosialarbeideren som relasjonsbygger.....	24
3.5 Kontakt – og relasjonsarbeid.....	25
3.5.1 Inntoning og empati.....	26
3.5.2 Relasjonsbygging gjennom samhandling	27

3.5.3 <i>Autentisitet</i>	28
3.6 Personlige forutsetninger og relasjonelle ferdigheter	28
3.6.1 <i>Ulike relasjonelle ferdigheter</i>	29
3.6.2 <i>Skape og utvikle kontakt</i>	29
3.6.3 <i>Tåle å bli provosert og utfordret</i>	30
3.6.4 <i>Humor og lekenhet</i>	30
3.7 Rollemangfoldet	31
3.7.1 <i>Ulike roller</i>	31
3.7.2 <i>Rollen som omsorgsgiver</i>	32
3.7.3 <i>Rollen som lærer</i>	33
3.7.4 <i>Rollen som kompis</i>	33
4 Avslutning	35
Litteraturliste:	36

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for tema

Vårsemesteret 2021 var jeg i praksis hos en statlig barnevernsinstitusjon og var kontinuerlig sammen med en gruppe barn og unge over flere måneder. Siden vi studenter skulle være på praksisplassen vår tilnærmet en 80% arbeidsstilling og det var ikke noe særlig gjennomtrekk i hvem som bodde der førte dette til at jeg gradvis kunne bli godt kjent med både ansatte og beboere. Gjennom eget ønske fikk jeg også følge ulike ansattes turnuser siden jeg ønsket å se hvordan alle sammen jobbet og om det var noen forskjell i dynamikken på institusjonen etter hvem som var på jobb. Når jeg ser tilbake på denne tiden sitter jeg igjen med en nysgjerrighet som gjør at jeg ønsker å ta en nærmere titt på det sosiale arbeidet i form av miljøterapi i norske barnevernsinstitusjoner - spesielt knyttet opp mot omsorgsinstitusjoner.

På denne omsorgsinstitusjonen jobbet det mange mennesker med forskjellige utdanninger og ulike forutsetninger og erfaringer med det å jobbe med sårbare barn og unge. Etter hvert virket det for meg som at ikke alle fikk samme type relasjon til hvert enkelt barn og at en slik type miljøarbeid ikke bare handler om felles kunnskapsgrunnlag og tilstrekkelig systematikk i det faglige arbeidet. Selv om dette i tillegg god implementering av institusjonsplaner reduserer risiko for svikt i institusjonsbarnevernet (Prop. 133 L (2020-2021), s. 55), så fikk jeg en formening om at miljøarbeidet også handler om personlig egnethet og hvordan man er og hvordan de unge oppfatter deg som person.

Som hovedregel skal barn og unge som trenger opphold i en barnevernsinstitusjon få det i form av et gruppeforhold (Prop. 133 L (2020-2021), s. 51). De skal altså bo med andre, og det er det jeg tar utgangspunkt i når jeg skriver denne oppgaven.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Det er mye interessant man kan forske på og skrive om både når det kommer til miljøterapi og barnevernsinstitusjoner. Når det er sagt så er det for meg noe ekstra interessant med relasjoner. Noe jeg ønsker å finne ut av, og som jeg spesielt ønsker å sette søkelyset på er hvilken type relasjon de som jobber miljøterapeutisk får til disse barn og unge som ikke er deres egne barn. Dette er barn og unge som av ulike årsaker ikke kan bo hjemme og som på en måte er, for å sette det litt på spissen ved å bruke mindre hyggelige ord - klienter eller

brukere av institusjonsbarnevernet. Først og fremst er de sårbare barn og unge som behøver hjelp og positiv påvirkning av trygge voksne.

Problemstillingen blir derfor:

Hvordan kan miljøterapeuten skape og utvikle gode relasjoner til barn og ungdommer som bor på omsorgsinstitusjoner?

I denne oppgaven vil jeg ta for meg hvordan man skaper kontakt og utvikler gode relasjoner til barn og ungdommer. Jeg ønsker å vise hvordan det sosiale arbeidet med relasjonsbygging i spissen kan påvirke og hjelpe barn og unge som står i en krevende livssituasjon. Før jeg går mer i dybden på dette vil jeg redegjøre for en del sentrale begreper.

1.3 Begrepsavklaringer

Under begrepsavklaringer kommer jeg til å introdusere noen få relevante begreper som senere vil bli brukt og som er sentrale for oppgaven:

1.3.1 Medvirkning

Det er viktig å huske på at medvirkning står veldig sentralt i barnevernet. Derfor skal barn på institusjon få oppleve å bli hørt, sett og bli tatt vare på. Trygghet, utviklingsmuligheter og positive endringer i livet sitt er noe alle som blir plassert på institusjon skal få oppleve (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 353).

1.3.2 Miljøterapi

Miljøterapi og miljøterapeutisk arbeid er en fagtradisjon som beskriver best barnevernsinstitusjonens virksomhet. Siden 1950-årene har denne fagtradisjonen vokst fram og miljøterapeutisk arbeid kan ses på som en betegnelse på ulike ferdigheter og handlinger man som voksen og ansatt utfører i hverdagslivet på institusjonen (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 358).

Miljøterapeuter må inneha og kunne vise omsorg og trygghet samtidig som de klare normer og grenser er der som en grunnmur for selve miljøterapien. Miljøterapien skal bestå av kjente strukturer og rutiner i hverdagen, og som miljøterapeut skal man kunne legge til rette for å

bruke terapeutisk samvær og muligheter både aktivt og målrettet (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 360).

1.3.3 «Allianser»

Det aller viktigste i sosialt arbeid er kontakten og samarbeidet mellom klient og miljøterapeut. For å komme i allianse med de vi hjelper må forholdet være gjensidig, og relasjonen må ha en positiv kvalitet. Man må finne nøklene til denne positive kvaliteten og man må ikke glemme tidsperspektivet: allianser utvikles og styrkes over tid (Tjersland, Engen & Jansen, 2018, s. 30).

1.3.4 Barnevernsinstitusjoner

I 2013 var 14 500, tilsvarende 39% av alle som har barnevernstiltak, plassert utenfor hjemmet sitt. Sammenlignet med året før var dette en økning på fire prosent. Disse tallene omfatter både frivillige plasseringer og omsorgsovertakelser (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 347-348).

Barneverninstitusjonene i Norge drives hovedsakelig av Bufetat og kommunene, men også av ideelle organisasjoner og andre private aktører. Gjennom barnevernloven har Bufetat et overordnet ansvar for å etablere og drive barneverninstitusjoner. De har også ansvaret for å godkjenne de private og de kommunale barneverninstitusjonene. Det kan være mange ulike årsaker til at barn og unge ikke kan bli boende hjemme. For eksempel kan årsaken være at barnet eller ungdommen har utfordringer med sin atferd, rusproblemer, har manglende omsorg hjemme eller har foreldre som av ulike grunner ikke er i stand til å ivareta omsorgen i kortere eller lengre tidsperioder. Private og kommunale barneverninstitusjoner kan bare tas i bruk om institusjonene er godkjent av Bufetat, og Bufetat kan når som helst kontrollere med at vilkårene for godkjenning er til stede for de private og de kommunale barneverninstitusjonene. (Bufdir, 2020).

Alle barnevernsinstitusjoner må følge kravene i Forskrift om godkjenning av private og kommunale institusjoner. Man kan i Barnevernlovens § 5-8 finne det at disse «kan bare godkjennes dersom det drives i samsvar med denne loven og de forskrifter som gjelder for den, og ellers drives på en forsvarlig måte» (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 349).

1.3.5 Relasjon

Et viktig element i gode relasjoner mellom mennesker, er at vi kan være trygge på hverandre og ha tillit til at vi blir behandlet på en respektfull måte. Vi vil vite at våre erfaringer, våre følelser og vårt perspektiv blir tatt hensyn til. Samtidig trenger vi å ha innflytelse på vår egen situasjon. Relasjoner handler om å gi hverandre selvtillit, og et godt valg i hverdagen er derfor å fokusere på styrkene til dem du kommuniserer med (Garneng, 2015), og ikke svakhetene.

1.4 Formål med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er hovedsakelig å få frem hvordan man som miljøterapeut og ansatt oppnår gode og betydningsfulle relasjoner til barn og ungdommer som bor på barnevernsinstitusjoner. Miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner jobber daglig med sårbare barn og unge som er tatt ut av sine hjem og dette arbeidet krever både overordnet systematikk av barnevernet, men også personlige ferdigheter av miljøterapeuten. Det å oppnå gode relasjoner forutsetter en del kunnskap og ferdigheter, og det er denne viktige informasjonen jeg ønsker å få fram.

2 Metode

2.1 Valg av metode

Jeg har valgt litteraturstudie som min forskningsmetode. Metoden man velger er veien man velger å gå mot det man ønsker å finne ut av. Metoden er redskapet vårt i undersøkelsen (Dalland, 2019, s. 54), noe som betyr at jeg har valgt litteraturveien og litteraturen som mitt redskap til å besvare problemstillingen min.

I en bacheloroppgave skal man anvende det man har lært til å svare på problemstillingen innen faget, og sånn sett kan man slippe å starte med «blanke ark». Videre stiller (Dalland, 2019, s. 193) spørsmålet om vi kanskje kan finne noe i notatene våre for å sette oss i sporet av et tema og en problemstilling (Dalland, 2019, s. 193).

Dette spørsmålet har preget mitt valg av metode – at ja, det kan være mulig å kunne ta i bruk notater fra tidligere emner, men kanskje aller mest erfaringer fra praksis og ikke minst godt UiS-pensum i tillegg til det selvvalgte pensumet.

2.2 Datainnsamling

En god del av dataen som er samlet inn er hentet fra studiets pensum i januar 2022. Jeg hadde liggende mange gode bøker som tar for seg blant annet miljøterapi, generell institusjonspraksis og relasjoner. Jeg ble nødt til å være selektiv og samle inn data fra noen av bøkene, og ikke alle.

Søk ble også gjort i Oria i starten av februar 2022. Jeg var åpen for både norske og engelske vitenskapelige artikler, så lenge de var fagfelleverderte. Da søkingen først begynte var dette med ord som «relasjon(er)», «miljøterapi» og «barnevernsinstitusjoner». Til slutt fant jeg en norsk fagfelleverdert tidsskrift som jeg ønsket å ta med i denne oppgaven.

Google er også blitt brukt kontinuerlig for å finne frem til relevante nettsider, som for eksempel bufdir.no eller stortinget.no, som kunne si noe om de tingene jeg har hatt et ønske om å ha med i oppgaven min.

2.3 Studiens troverdighet

Pålitelighet eller reliabilitet er et kriterium for forskningens kvalitet, og handler om det som er presentert kan stoles på (Dalland, 2019, s. 55).

Selv om dataen i utgangspunktet er relevant, må de også være samlet inn på en pålitelig måte - noe som betyr at prosessen ikke kan være unøyaktig (Dalland, 2019, s. 60).

Man kan påstå at dataen som er presentert i denne oppgaven kan stoles på og at prosessen ikke har vært unøyaktig. Artikkelen jeg har valgt ut er fagfelleurdert og bøkene jeg har lest er stort sett på pensum og er naturligvis utgitt av respekterte forlag. Andre ting som også tyder på det samme er at resterende data og funn er stort sett hentet fra blant annet regjeringen og stortinget. Fellestrekkene funnene har er at de er relevante for problemstillingen og oppgaven.

3 Funn og drøfting

3.1 Vedtak til lov om endringer i barnevernloven

Jeg vil gjerne innlede mine funn ved å peke på et par relevante endringer i barnevernlovens kapittel 5 om Institusjoner etter Stortingets møte 10.juni 2021.

Daværende første punktum ble nytt annet punktum.

§ 5-1 nytt annet ledd skal lyde:

«Barne-, ungdoms- og familieetaten skal tilby veiledet praksis i institusjon når en utdanningsinstitusjon ber om det. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal samarbeide med utdanningsinstitusjonen om gjennomføring av veiledet praksis.»

(Lovvedtak 174, jf.133L, 2020-2021)

Denne endringen skjedde rett etter at jeg hadde praksisen min hos slik en statlig institusjon, og av erfaring kan jeg si at det er en endring som kan være i interesse for både institusjonene og studentene. Universitetsstudenter blant andre meg selv gis muligheten til å lære hvordan en institusjon drives samtidig som vi kan og bør være en ressurs når vi er til stede. Til syvende og sist kan dette gagne barn og unge som bor på institusjonene ved at studentene får en lærerik praksis gjennom god veiledning – og dermed gis muligheten til å utvikle seg til å bli gode miljøterapeuter i institusjonsbarnevernet i fremtiden.

Ny § 5-11 skal lyde:

§ 5-11. Krav til bemanning og kompetanse i barneverninstitusjon

«Barneverninstitusjonen skal til enhver tid ha forsvarlig bemanning og kompetanse. Institusjonen skal ha en stillingsplan som sikrer en faglig forsvarlig drift. Institusjonen skal ha ansatte med tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen sett i forhold til institusjonens målgruppe og målsetting.

Institusjonen skal ha en arbeidstidsordning som sikrer kontinuitet og stabilitet for barna. Faglig personell som ansettes i en institusjon skal minst ha relevant bachelorutdanning. Barne-, ungdoms- og familieetaten kan i særlige tilfeller gi unntak fra dette kravet.

Institusjonen skal ha en leder og en stedfortreder for lederen. Fra 1. januar 2031 skal disse ha barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå.

Kompetansekravet er oppfylt også for ledere og stedfortredende ledere som har relevant bachelorutdanning, og som innen 1. januar 2031 har gjennomført relevant videreutdanning med minst 30 studiepoeng.

Institusjonen skal sørge for at de ansatte får nødvendig faglig veiledning og opplæring.»

(Lovvedtak 174, jf.133L, 2020-2021)

Denne paragrafen og endringen har jeg valgt å ta med i oppgaven fordi den handler om bemanning og kompetanse hos barnevernsinstitusjonene, og det er naturligvis relevant for min problemstilling. Blant annet skal de ansatte ha en viss kompetanse og de er avhengige av å ha bemanning med relevant bachelorutdanning, og er man utdannet for eksempel barnevernspedagog vil man kunne bli ansatt som miljøterapeut hos ulike institusjoner. Det er disse menneskene som skal jobbe miljøterapeutisk i institusjonene og er ansvarlige for at de blant annet skal få en best mulig relasjon til barn og unge slik at de kan bidra til å utvikle livene deres i riktig retning.

3.1.2 Plassering

Selv om finnes flere ulike plasseringer, så har jeg valgt å ta utgangspunkt i omsorgsplasseringer uten alvorlig rusproblematikk eller alvorlige atferdsproblemer.

Lovgrunnlaget for slike plasseringer er:

-§ 4-4 fjerde ledd – frivillig hjelpetiltak

-§ 4-12 – omsorgsovertakelse

Da barn under 12 år som regel blir plassert i fosterhjem så kan man si at omsorgsplasseringer på institusjoner stort sett blir aktuelt for ungdom mellom 12 og 18 år. Når barn eller ungdom av årsaker som for eksempel omsorgssvikt ikke kan bo hjemme kan de plasseres i fosterhjem eller på institusjon. Ofte har slike ungdommer utviklet ulike problemer. Problemene kan være sosiale/emosjonelle, men det kan også være atferdsproblemer og/eller psykiske problemer.

Ungdomsinstitusjoner skal være utformet for å enten ta imot ungdommer på et kortere eller lengre opphold. De fleste institusjonene er tilpasset slik at ungdommer som ikke kan bo hjemme eller i fosterhjem skal ha en plass å bo. Enkelte barnevernsinstitusjoner er for

ungdommer med mer omfattende utfordringer, slik som alvorlige atferdsproblemer og/eller rusproblemer og kriminalitet (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 351).

Jeg er nødt til å avgrense en hel del i denne oppgaven og fokuset vil i all hovedsak være på hvordan man skaper gode relasjoner til barn og unge med sosiale og emosjonelle problemer, og hvordan man kan jobbe for å utvikle disse relasjonene. Når det er sagt så er dette med plasseringer vanskelig. På omsorgsinstitusjonen hvor jeg hadde min praksis bodde det barn som var yngre enn 12 år. Likevel stemmer det nok at de som er så unge som regel blir plassert i fosterhjem, men at dette ikke alltid lar seg gjøre fordi det er mangel på tilbud om slike hjem. Uavhengig av alder og plassering står rettigheter og medvirkning sentralt for de unge som bor på disse ulike institusjonene.

Som nevnt innledningsvis så er trygghet, utviklingsmuligheter og positive endringer i livet sitt noe alle som blir plassert på institusjon skal få oppleve. Medvirkning står meget sentralt i barnevernet. Barn på institusjon skal få oppleve å bli hørt, sett og bli tatt vare på (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 353).

3.2 Forskning om institusjoner

På en del punkter skiller miljøet i institusjoner seg fra miljøet i en familie. En eldre studie nevner fire eksempler på nettopp dette:

- Gjennomtrekk i personalgruppen kan hindre stabil tilknytning
- Institusjonsbarn blir ikke i samme grad trukket inn i et forpliktende fellesskap hvor de i sin rolle lærer seg å ta ansvar for at familielivet skal gå sin gang
- Institusjonsbarn får heller ikke i samme grad trening i å skaffe og opprettholde kontakt med jevnaldrende utenfor sitt nærmeste miljø
- Institusjonsbarn får ikke sett de vanligste familieroller utspille seg i dagliglivet. Der hvor det i en familie kan finnes en mor og far er det i en institusjon skiftende omsorgspersoner uten klar differensiering i rolleatferd.

I dag finnes det barn på institusjoner som har en eller to voksenpersoner som deres særkontakt, og dette er viktig for å få eller beholde evne til fast tilknytning. Barnet vil få større variasjon i foreldrefigurer. Om et barn ikke føler seg så komfortabel med en bestemt

blant personalet, så finnes heldigvis muligheten til å knytte seg til andre voksenpersoner (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 355).

På en institusjon vil jevnaldrende bo sammen og dette er noe som gir mulighet for identifisering – personalet kan derfor bruke dette aktivt og konstruktivt (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 356).

Det kan altså være både fordeler og ulemper med at det å bo på en institusjon skiller seg fra familielivet. Noe som kan være veldig skadelig hvis målet er å oppnå gode relasjoner er hvis det er en gjennomtrekk i personalgruppen. Det kan tenkes at det er slik at mangel på kontinuitet hindrer stabil tilknytning. Men når det gjelder dette med at institusjonsbarn ikke trekkes inn i et forpliktende fellesskap og de får ikke trening i å skaffe og opprettholde kontakt med jevnaldrende utenfor sitt nærmeste miljø – så er dette noe jeg mener fungerende institusjoner og gode miljøterapeuter kan gjøre noe med. Særkontakter på en institusjon er ikke en mamma eller en pappa, men likevel kan særkontakten(e) spille en veldig viktig og vesentlig rolle i barn og unges hverdag. Det kan tenkes at det som barn eller ungdom å skulle forholde seg ekstra til en eller to særkontakter gjør hverdagen ryddigere i form av at det sitter noen med et overordnet ansvar. Dette kan være ansvar som å være mellomledet mellom biologiske foreldre, kontaktperson i barnevernet, lærere og så videre. Kanskje er dette personer man ikke bare er trygge på, men genuint har lyst til å være sammen med og gjøre morsomme ting med også.

Slike særkontakter er altså viktig for å enten få eller beholde evnen til fast tilknytning, men det er ikke nødvendigvis slik at alle de barn og unge kjenner behovet for å ha god kontakt til bare disse særkontaktene selv om mange kan ha sosiale og emosjonelle utfordringer. På en institusjon kan det jobbe mange forskjellige folk, og sånn sett har de muligheten til å være litt selektive da det er flere voksenpersoner man kan knytte seg til. I tillegg til alle disse ulike voksenpersonene bor det ofte jevnaldrende på institusjonen også. Disse kan man si at man er i samme bås som, og et personal som er i stand til å utnytte dette kan hjelpe barn unge med å identifisere seg. Da er vi igjen inne på paragraf 5-11 i barnevernloven hvor de ansatte skal ha tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen sett i forhold til målgruppe og målsetting.

Vi kan også se viktigheten av dette ved at det påpekes at god institusjonspraksis hindres blant annet av mangel på klare mål for arbeidet, for lite utdannede personal og for få personalressurser (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 356).

Undersøkelser peker på at barnevernsinstitusjoner ikke gir god nok skoleoppfølging, og at mulighetene for medvirkning er for små. Disse barna får også for dårlig psykisk helsehjelp. I prop. 106 L (2012-2013) gikk departementet inn på en rekke områder som kunne forbedres i forhold til barn og unges situasjon på institusjon. Dette handler blant annet om at de ansatte på institusjonen skal ha høyere utdanning og kompetanse enn de har i dag, at det må bli bedre samarbeid mellom institusjon og skole, og at barn i større grad blir utredet før, under og etter institusjonsopphold. (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 358).

Heldigvis holder dette på å forandre seg ved at for eksempel studenter får god veiledning gjennom praksis hos institusjonene. På denne måten kan de bli en fremtidig ressurs. Ikke minst er krav om bemanning og kompetanse i institusjonene en viktig del av dette, og miljøterapeuter og andre ansatte må også få faglig veiledning og opplæring slik at det kan bli best mulig institusjonspraksis.

3.2.1 Behandlingsforskningens status

Det har etter hvert vokst frem en omfattende forskningslitteratur som fremhever betydningen av både generelle og uspesifikke terapeutfaktorer for utfallet av en behandling. Det handler om faktorer som relasjonell forståelse, empati, og positiv anerkjennelse. Det er igjen tre faktorer fra denne forskningen som trer frem som spesielt betydningsfulle for utfallet. Den første av disse er samarbeid da man gjerne ønsker delaktige og trygge barn og ungdommer. Den andre er læring siden barn og ungdommer opplever å endre selvoppfatning gjennom samarbeid. Den siste er vel så viktig, og det er handling – gjennom å bo på institusjonen skal barn og unge lære seg å møte utfordringer på nye måter som fører til mestring. (Tjersland, et al. 2018, s. 110).

Sider som virker å styrke allianse er miljøterapeutens evne til å være åpen og tydelig, samt være i stand til å kommunisere slik at de unge føler seg forstått. Miljøterapeutens trygghet, empati, akseptering, emosjonelle tilstedeværelse og respekt for de unges subjektive opplevelse er også betydningsfulle forhold (Tjersland, et al. 2018, s. 111).

3.2.2 Tiltak for å sikre stabilitet, trygghet og tilknytning

Behandlingsavbrudd forebygges blant annet av tryggheten som kan skapes i miljøet inne på en institusjon. Undersøkelser viser at man kan redusere utagering og vold med klart formulerte og tydelig grenser og tidlig inngripen, samt med tilstrekkelig og tilgjengelige personalressurser (Tjersland, et al. 2018, s. 116).

I lys av dette ønsker jeg å dra en parallell mellom behandlingsavbrudd på alle slags typer institusjoner og unge som avviser hjelp fra miljøterapeuter på barnevernsinstitusjonen hvor de bor. Man kan si at det finnes noen likhetstrekk siden begge deler handler om å motsette seg et tilbud og en mulighet til å kunne få det bedre. Om barn og unge på barnevernsinstitusjoner kan få kjenne på en trygghet og forutsigbarhet gjennom tydelige voksne vil det kunne minske muligheten for at de avviser disse voksne. Forhåpentligvis er det å ikke bli avvist starten på en god relasjon.

Man kan se det at humor, positive tilbakemeldinger og refleksjon sammen med de unge fungerer bedre enn straff og isolasjon. Om grenser blir et rådende tema på institusjonen, og det skjer ofte, kan det fort utvikles motsetningsforhold og fiendskap mellom de unge og miljøterapeutene. Det er med andre ord viktig å finne andre nøkler som kan skape trygghet og tilknytning (Tjersland, et al., 2018, s. 117).

(Tjersland, et al. 2018) nevner også en undersøkelse som utvider perspektivene. Etter å ha hatt samtaler med de som jobber på institusjon ble det identifisert blant annet disse grunnleggende strategiene som kan være betydningsfulle:

- Strukturer og regulering av atferd gjennom klare regler og sanksjoner
- Autonomi knyttet til valg av venner og gjøremål i fritid
- Emosjonell støtte i dagliglivets situasjoner

Man kan med fordel gjøre tilværelsen på institusjon enklere og bedre ved å være tydelig. Dette skaper en forutsigbarhet for barn og unge som igjen forhindrer forvirring. Hvis man for eksempel har regler om at man skal vaske hendene før måltider eller at det er legging og innlevering av mobiltelefoner klokken 22.00 vil det ikke bli noen forvirring. Det samme gjelder med sanksjoner om man bryter reglene. Om man gjør dette så skal det være klare sanksjoner og «straffer» slik at alle er innforstått med konsekvensene. Selv om disse sanksjonene skal være tydelige for barn og unge bør de i lys av det (Tjersland, et. Al, 2018)

skriver om at grenser kan bli et rådende tema, ikke være så strenge at man skaper avstand mellom de som bor på institusjonen og de som jobber der.

Man skal ikke diktere hvem de barn og unge ønsker å ha til venner. Dette kan kanskje være fristende om man antar eller vet at de har venner med dårlig innflytelse, eller om de er i en slik omgangskrets. Likevel er ikke dette noe man som miljøterapeut kan bestemme. Det samme gjelder med gjøremål i fritiden. Det er klart det er ønskelig at man møter opp til det som skjer på institusjonen, men samtidig har mange av oss et liv utenfor hjemmet også. Derfor skal det også være autonomi knyttet til det som skjer etter skoletiden.

Emosjonell støtte er sentralt og er en viktig del av miljøterapeutisk praksis. En stor del av jobben er nok å bidra med emosjonell støtte i dagliglivets situasjoner, både de viktige og litt mindre viktige. Eksempler på dette kan være situasjoner knyttet til biologisk familie, kjærlighetsliv, skole og egentlig masse annet også. Det skjer ting i livet hele tiden og ikke minst hos et barn eller en ungdom som stadig utvikler seg og befinner seg på nye arenaer.

Det handler ikke bare om grensesetting, men også om en målrettet alliansebygging mellom miljøterapeut og barn/ungdom. En annen ting som er viktig er tid: trygge relasjoner skapes ikke over natten, og dette gjelder ikke minst unge mennesker på institusjon som er preget av mange relasjonsbrudd. Tidsrammer bør være så fleksible at barn og ungdommer som trenger en del tid for å knytte positive bånd til andre, skal få nettopp det. Det skal også være rom for at de som avbryter, eller avviser hjelpen, har lov til å snu på dette siden sosial endring ikke er en rettlinjert prosess, og dette gjelder i høy grad for dem vi snakker om her. Miljøterapeuter og øvrige ansatte er en veldig viktig nøkkel til stabilitet, trygghet og tilknytning. Det er høyst relevant om de til daglig er til stede i miljøet med de unge og om de faktisk blir i sin arbeidsstilling. Om en institusjon stadig bytter personale og det blir mange ekstravakter så vil ikke dette gi gode betingelser for utvikling. Tett voksenkontakt over lengre tid ved institusjonsbehandling er betydningsfullt for voksne som unge mennesker (Tjersland, et al. 2018, s. 117).

3.3 Miljøterapeutisk arbeid i institusjonen

Som nevnt innledningsvis så er miljøterapi og miljøterapeutisk arbeid er en fagtradisjon som beskriver best barnevernsinstitusjonens virksomhet. Siden 1950-årene har denne fagtradisjonen vokst fram og miljøterapeutisk arbeid kan ses på som en betegnelse på ulike ferdigheter og handlinger som voksne og ansatte utfører i hverdagslivet på institusjonen - Dette vil jeg komme tilbake til senere. Det finnes ulike typer institusjoner, men det de har til felles er at de alle erstatter biologiske foreldres daglige omsorg. Ansatte driver miljøterapeutisk arbeid med et formål om å bidra til en positiv utvikling for barna og ungdommene som bor der (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 358).

Når man setter inn miljøterapeutiske tiltak, skal de tilpasses det enkelte barnet eller ungdommen og den situasjonen de befinner seg i. Institusjonene er en viktig del av barnevernets tiltaksapparat, og da spesielt for de mest sårbare barn og unge. Det finnes ulike definisjoner på miljøterapi, men likevel kan man ofte se noen bærende elementer – og et bærende element som virkelig er relevant for problemstillingen min er betydningen av gode og utviklende relasjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 359).

3.3.1 I historisk perspektiv

Fremveksten av barneverninstitusjonene her til lands er mer broket, sammensatt og kompleks enn hva den er kronologisk og logisk utvikling til det bedre. Heldigvis gir historien et bilde av at profesjonaliseringen av arbeidet ved institusjonene har ført til at situasjonen for barna har blitt suksessivt bedre på barneverninstitusjonene. Nå forventer vi at alle ungdommer skal få oppleve rettssikkerhet, medvirkning og tydelige målsettinger i møte med et profesjonelt og kompetanserikt barnevern. Samtidig ser vi at handlingsrommet for interaksjoner mellom de ansatte og de unge beboerne er et rom som struktureres og formes av rammebetingelser og ideologier av sin tid. I dag kreves en særlig bevissthet om hvordan den profesjonelle sosialarbeider/miljøterapeut bruker dette rommet til å få til anerkjennende relasjoner til ungdommer, noe som forutsetter gjensidighet i samspillet mellom ungdom og ansatte. Et rettighetsperspektiv på barnet, noe som i dagens samfunn i stor grad er en selvfølgelighet og blir ansett som et ubetinget gode, har også en slagside. Miljøterapeutens oppdrag er å forvalte dette synet på barnet sammen med forventninger om å skulle «fikse» eller behandle skadede barn gjennom å legge til rette for barnas arbeid med sin egen utvikling (Sommerfeldt, 2019, s. 186).

3.3.2 Systematikk og refleksjon

Man skal kunne kombinere hensynet til klienten, i denne oppgavens tilfelle barn og ungdom, med behovet for en profesjonell praksis. Med hensynet til klienten menes det at praksisen må være barnesentrert og at man skal forsøke å jobbe i partnerskap med den unge. Det menes at disse hensynene ikke står i motsetning, men heller utfyller hverandre (Grønvold & Storø, 2019, s. 16).

Gjennom tiden som barnevernsstudent, vil man gå gjennom noen utviklingsprosesser. Disse prosessene skapes gjennom kombinasjon av teori og praksis. Den teoretiske skoleringen har vi vært gjennom iblant annet forelesninger, gruppearbeid og lesning av pensumlitteratur. Den praktiske utøvelsen fikk vi hovedsakelig gjennom et halvt år i praksis hvor vi fikk trene på «å gjøre selv». Teori og praksis søkes sammenvevd gjennom refleksjon. På veien til å bli en faglært er det nyttig med arbeidsredskaper som kan føre til at refleksjonsevnen utvikler seg (Grønvold & Storø, 2019, s. 16-17).

Et eksempel på dette kan være alle praksisoppgavene vi skrev praksishalvåret. Eller det kan være fremleggene som vi kontinuerlig jobbet med i månedvis før gruppeseminarene. Veldig mange relaterte oppgavene vi fikk utdelt til praksisperioden sin og dette gjorde at vi virkelig fikk sjansen til å utvikle egen refleksjonsevne samtidig som vi fikk høre på innspill fra medelever.

3.3.3 Institusjonskontekst

Barnevernsinstitusjonene her til lands har altså ikke en sterk tradisjon for å arbeide systematisk. Barnevernspedagogenes praksis i barneverntjenestene er mye mer systematisk innrettet enn hvordan det er i mange institusjoner. Dette er nok fordi at deres arbeid i stor grad reguleres av lovverket og juridiske metodekrav (Grønvold & Storø, 2019, s. 19-20).

Samtidig kan vi se at flere av barnevernlovens kapitler har forandret seg med et ønske om en styrket lov og bedre praksis.

Dagliglivet på en institusjon kan også både reguleres og være en plass der hvor mange spontane og hverdagslige samhandlingssituasjoner utspiller seg. Det er i dette spennet mellom det regulerede og det umiddelbare hvor miljøterapeuter skal forsøke å skape et godt liv for barn

og ungdom. Det innebærer å drive endringsarbeid for å skape selvstendighet slik at de kan klare seg selv den dagen de flytter ut (Grønvold & Storø, 2019, s. 20).

3.3.4 Står systematikk i motsetning til miljøarbeid?

Det finnes de som vil hevde at miljøarbeid representerer institusjonens forsøk på å ta opp i seg arbeidsformer basert på nærhet parallelt til tradisjonelt familieliv. Denne tankegangen legger vekt på umiddelbare møter mellom mennesker; mellom de unge og miljøterapeuter, og fokuserer på samhandlingskvaliteten som miljøarbeidets viktigste side. Et utgangspunkt kan være at disse kvalitetene må ledsages av noe mer dersom man skal kalle det et faglig arbeid. En systematikk vil bidra til at det ikke handles tilfeldig (Grønvold & Storø, 2019, s. 21).

Men en klok barnevernspedagog vil ikke konsekvent være systematisk og for eksempel lage «firkantete» samtaler eller «skjematiske badeturer». Systematikken må kombineres med det umiddelbare i situasjonene slik at man kan ta hensyn til begge deler i miljøarbeidet.

Relasjonen har også en strukturell side. Denne siden ved relasjonen går utover og utfyller den den innholdsmessige siden. Det er viktig å tematisere den strukturelle siden når vi kommer til relasjoner av mer midlertidig karakter enn de familiære relasjonene (Grønvold & Storø, 2019, s. 22).

Det systematiske perspektivet må vektas mot hensyn som relasjon, varme, lek og nærhet. Samtidig må nettopp blant annet relasjonene og leken, som er en del av miljøarbeidet, rammes inn av en systematisk måte å arbeide på. Om man glemmer dette risikerer man å slutte drive profesjonelt miljøarbeid, og man risikerer å gå mer over til å drive familievirksomhet (Grønvold & Storø, 2019, s. 23).

Miljøterapeuter står i en kontinuerlig kartleggingssituasjon, og det vil stadig dukke opp nye situasjoner som vil skape behov for nye situasjonsbestemte mål. Slike mål vil påvirke miljøterapeutens innspill og intervensjoner i situasjonen. I de fleste sammenhenger vil miljøterapeutens handlinger skape en ny situasjon, og man kan fortløpende evaluere seg selv og effekten av initiativet sitt. Samtidig vil dette kunne gi problemer med å holde orden i arbeidsprosessen sin fordi umiddelbare konsekvenser av handlinger lett fører til at man legger om arbeidet sitt. Dette kan skje ofte og usystematisk, og derfor gjøre det vanskelig å se hvilke erfaringer man har gjort. Følgelig blir det utfordrende å holde oversikt over hvilke intervensjoner som førte til hvilke endringer (Grønvold & Storø, 2019, s. 23-24).

Det etisk forsvarlige ligger i at barn og ungdommer på institusjoner ser hva miljøterapeuter gjør og gis en reell mulighet til å påvirke dette og aller helst ha en aktiv rolle i dette (Grønvold & Storø, 2019, s. 25).

(Grønvold & Storo, 2019) og (Sommerfeldt, 2019) skriver om mye av det samme og det som er verdt å ta med seg er at barn og ungdommer skal få møte barneverninstitusjoner med et personale fylt med kompetanse. Det skal ligge en klar systematisk jobbe å måte på i bunnen av alt som gjøres samtidig som at miljøterapeutene skal være i stand til å utnytte enkelte handlingsrom med spontanitet. Absolutt alt kan ikke være styrt av en overordnet systematikk. Så et svar på om systematikk står i motsetning til miljøarbeid kan være at – nei, ikke om man alltid forsøker å være barnesentrert så langt det lar seg gjøre. Barnets rettighetsperspektiv er rådende for miljøterapien, men det at dette har en slagside er interessant.

I tillegg til at de unge er i en posisjon hvor de har masse rettigheter i form av blant annet medvirkning, så kan de også være utsatt for psykiske lidelser og sånn sett være en fare for seg selv og andre. Barn som bor på omsorgsinstitusjoner, kan også ha store og komplekse behov og dette krever både omsorg og beskyttelse fra institusjonens ansatte. Derfor skal institusjonen og deres ansatte kunne utøve en faglig sterk nok praksis til å behandle det skadede barnet som har behov for behandling samtidig som man også ivaretar deres medvirkning som innebærer å oppfylle deres ønsker og behov (Sommerfeldt, 2019, s. 183).

Det gjør at man skal trå varsomt som miljøterapeut fordi man skal være profesjonell i sin praksis og man alltid bør huske på at man jobber for de barn og unge. I tiden de bor på en barnevernsinstitusjon er institusjonen deres hjem, og miljøterapeutene er der for å gjøre en best mulig jobb for dem. Dette innebærer også å beskytte dem fra seg selv og andre.

Men om man på forhånd kategoriserer barn og ungdommer som skadet kan det stå i veien for å se de unge slik de ser seg selv og sånn sett underkjenne at de er i stand til medvirkning. Relasjoner oppstår blant annet fordi de opplever medvirkning og anerkjennelse. Samtidig kan et for stort fokus på de unges rettigheter gjøre at miljøterapeuten undervurderer eller ser bort i fra sine egne kunnskaper for å la barnet selv bestemme hva som vil være til hjelp (Sommerfeldt, 2019, s. 183-184).

Barn og ungdommer har i dag en mye sterkere stilling og skal være en likeverdig part i sine relasjoner og selv arbeide med både sin endring og utvikling. Den andre parten i relasjonen, som er miljøterapeuten, er mindre fristilt til å utforme sin egen rolle og skape en relasjon i møte med hvert enkelt barn eller ungdom. Det å sikre de unges rettigheter er det blitt arbeidet

lenge med. Det samme gjelder det med å imøtekomme behovet de har for et godt miljøterapeutisk tilbud ved barneverninstitusjonene og for å motvirke at de unges skjebner er overlatt til tilfeldigheter. Profesjonelt arbeid sammen med målstyring, planmessighet og kunnskapsbaserte intervensjoner, kan ikke alene kvalitetssikre det sosiale arbeidet ved institusjonene. Det er avgjørende med refleksiv praksis, og det ligger et personlig, etisk ansvar hos den enkelte miljøterapeut for å skape anerkjennende relasjoner til barn og ungdommer (Sommerfeldt, 2019, s. 185).

Denne forskningen viser at systematikk og øvrig miljøarbeid går hånd i hånd. En god systematikk alene gjør ikke en barnevernsinstitusjon velfungerende. Det er miljøterapeutene som sin refleksive praksis som til syvende og siste som skaper disse viktige anerkjennende relasjonene til de som bor på institusjonen.

3.4 Ideologi

Ideologi-begrepet må ikke forveksles med det å la seg inspirere av bestemte psykologiske teorier for endring, såkalte behandlingsteorier som det finnes så mange av. En ideologi for sosialt arbeid består av noe mye mer fundamentalt. For det første hvordan mennesket blir forstått - hva slags menneskesyn man bygger på. For det andre hva som er viktig å tilstrebe for mennesket som et sosialt vesen - hvilke sosiale verdier man støtter seg til. For det tredje hvordan man forstår endring - hva som kan bidra til endring. En god ideologi åpner for mange perspektiver, ideer, mål og løsninger. Viktigst av alt er utviklingen av et samarbeid mellom klient og sosialarbeider (Tjersland, et al. 2018, s. 21).

Jeg mener det at (Tjersland, et al. 2018) skriver om at utvikling av samarbeid mellom klient og sosialarbeider er viktigst av alt er veldig relevant for denne oppgaven da andre ord for klient og sosialarbeider kan være barn/ungdom og miljøterapeut. Hvordan dette samarbeidet og gjensidigheten kan fungere, og hva som blant annet kan bidra til endring skal jeg videre i oppgaven forsøke å finne ut.

3.4.1 «Alliansen»

Det aller viktigste i sosialt arbeid er kontakten og samarbeidet mellom klienten og den profesjonelle, det vil i dette tilfellet si forholdet mellom barn eller ungdom og miljøterapeuten på institusjonene. I dette yrket her jobber vi ikke med objekter som reagerer på ytre

påvirkninger eller på forutsigbare måter. Mennesker lar seg ikke passivt lede eller aktivt ledes til forandring – vi mennesker må ta våre egne valg. Men likevel må vi være personer som blir betydningsfulle nok til at det vi sier og gjør vinner frem. Dette skjer ikke om barn og ungdom er likegyldige til oss. For å komme i allianse med de vi hjelper må forholdet være gjensidig: Relasjonen må ha en positiv kvalitet. Nøklene til en positiv kvalitet er å lete frem til noe i den andre som berører oss selv, og by på seg selv på en måte som er tilpasset slik at den andre kan ta imot. Man må heller ikke glemme tidsperspektivet: allianser utvikles og styrkes over tid. Siden mennesket kun kan forandre seg selv er den viktigste oppgaven vår å alliere oss med de sidene hos barn og unge som faktisk ønsker en positiv endring, men ambivalensen og smerten ved endringer må vi samtidig se og forstå (Tjersland, et al. 2018, s. 30).

Man bør altså være bevisst på at man i rollen som miljøterapeut og hjelper ikke skal ta valg for barn og unge, fordi det er faktisk deres liv. Samtidig bør man være tett nok på dem og forsøke bidra med positivitet. Jeg synes det er like interessant som det er viktig at man ikke kan være utålmodig i dette yrket. Og så er det kanskje slik at tidsperspektivet ikke er mulig å forutse i slike situasjoner. Man kan helt sikkert være utrolig engasjert og flink i jobben sin, men likevel ikke oppnå resultater med en gang. Når jeg hører allianse-begrepet, går tankene til samarbeid og på det å gjøre noe sammen når tiden er riktig. Da kan man ikke presse seg på og forvente at barn og unge åpner seg opp og er klar med en gang.

3.4.2 De unge bak rattet

Så langt det lar seg gjøre bør man la de barn og unge man hjelper få delta og etter hvert føre an sin egen endringsprosess. Det handler om å ha respekt for de man jobber for, og det handler om å legge vekt på de refleksjonene og vurderingene han eller hun har. Om forandringer kan tilskrives en selv og ens eget initiativ, vil det kunne øke selvfølelse og stabilisere endringsprosessen. Dette betyr ikke at miljøterapeuten ikke kan opptre som veileder, modell eller utfordrer, men heller at barn og unge er med på beslutningene som handler om sitt eget liv. Om man på grunn av barnets alder eller fysiske/psykiske tilstand må overta en midlertidig kontroll, må man likevel huske at det alltid er et mål at dette barnet etter hvert skal ta ansvaret tilbake (Tjersland, et al. 2018, s. 31).

Det at (Tjersland et al.) skriver om å ha respekt for de man «jobber for» viser hvor viktig deres medvirkning er. Det er nok veldig bra å både veilede og utfordre barn og unge fordi det trenger det, men så går det en «linje» der. Slik jeg tolker det er denne «linjen» viktig for at vi

ikke skal diktere livene deres. De skal i aller høyeste grad medvirke og spille hovedrollen i sitt eget liv, men samtidig er dette mennesker som ikke nødvendigvis alltid har kontroll på livet. Først og fremst fordi de er barn eller ungdommer, men også fordi de kan ha opplevd ting som preger dem. Når man oppfatter dette bør man vise sin tilstedeværelse og hjelpe til slik at de kan få tilbake kontrollen. Et eksempel på dette kan være at barnet eller ungdommen vegrer seg for noe og går helt i stå. Kanskje opplever de et veldig til sinne og utagerer. Da er det sikkert at det er tilstrekkelig å bare tenke at dette fikser de på egenhånd fordi i slike situasjoner kan de ha behov for omsorg og reguleringsstøtte. Ved å bidra med dette og overta helt eller delvis kontrollen er man en hjelper og det er førsteprioritet. I ettertid bør målet være at barnet skal ta tilbake kontrollen og ansvaret.

3.4.3 Bygge på ressurser

Det å bygge på ressurser innebærer å rette oppmerksomhet mot det personen får til, og ikke mot det personen ikke får til. Endringsprosesser lykkes best når de bygger på hva barn og unge allerede sitter inne med og kan. Dette gjelder alle slags forutsetninger. Dette må ses etter og løftes frem av miljøterapeuten, fordi det er ikke sikkert at den unge eller andre ser det. Det er mye lettere å vokse i fremgang når man kjenner stolthet og tilfredshet med seg selv, enn hva det er i motgang (Tjersland, et al. 2018, s. 31).

Det å bygge på noens ressurser er nok ikke så enkelt innledningsvis da man ikke nødvendigvis har så god kjennskap til de man skal hjelpe. Med mindre et barn eller en ungdom kommer akutt til institusjonen, så kan det tenkes at man har fått en del info om dem på forhånd. Likevel må man lære seg å kjenne og under denne prosessen skal man ikke se bort ifra at disse menneskene har masse ressurser som man ikke ser med en gang. Å se slike ting er miljøterapeutens oppgave og klarer man å aktivt bruke det skal man ikke se bort ifra at det skjer en positiv endring. Det handler om å snu motgangen deres til medgang. Et eksempel på dette kan være en ungdom som spiller fotball med personalet en dag. Denne ungdommen deltar per dags dato ikke på organisert fotball, men personalet ser at han eller hun er dyktig. I tillegg har ungdommen lite venner. Om man klarer å oppfordre og motivere denne personen til å starte på et fotballag, kan dette for eksempel føre til både nye venner og mestring samtidig.

3.4.4 Mål og visjoner

En av de viktigste oppgavene til sosialarbeideren er å overbevise om at forandring er mulig, ikke som noe pådyttet utenfra, men noe som er hentet fra den unge selv. Skal vi klare dette bør vi selv ha et følelsesmessig forhold til de drømmene som kan være aktuelle for den andre. Derfor må vi stille oss krevende spørsmål som: Hva er det vi jobber for, og hva er de overordnede målene for vår virksomhet? (Tjersland, et al. 2018, s. 33).

Et svar på disse krevende spørsmålene kan først og fremst være at vi jobber for en norsk stat eller kommune som ønsker et velfungerende og godt barnevern. Man kan også si at man overordnet jobber for at de barn og unge man treffer på institusjonene skal ha det best mulig. Man jobber for at sårbare unge mennesker skal få livet sitt på rett kjøp slik at de i fremtiden kan bli ressurssterke medlemmer av samfunnet. For å klare dette bør man være dedikert, og man må tørre å ha en visjon samt sette mål både på vegne av seg selv som profesjonell og på vegne av barn og unge. Senere i oppgaven skal jeg gå nærmere inn på hvordan det kan være lurt å opptre som miljøterapeut på barnevernsinstitusjoner.

3.4.5 Mangfoldet i sosiale relasjoner

Som nevnt tidligere – mennesket er et sosialt vesen. Vi er avhengige av stimulering og innspill fra andre for å utvikle oss. Hvilken betydning en relasjon får er bestemt av mange forhold. Disse forholdene kan være biologi, nærhet, varighet, og hyppighet i kontakt og hva kontakten er knyttet til. Relasjoner kan være både nære og overfladiske, og det finnes mange nyanser imellom disse to. Selv om relasjoner er nære, så behøver de ikke være spesielt gode. Det handler om forhold som har hatt og har en signifikant betydning for livene våre, og som man ikke bare kan distansere seg fra sånn uten videre. Dette gjelder både på godt og vondt (Tjersland, et al. 2018, s. 124).

3.4.6 Sosialarbeideren som relasjonsbygger

En slags hovedregel for det meste av sosialt endringsarbeid er at miljøterapeuten ikke kan utføre arbeidet sitt uten å ha bygd opp en nær og betydningsfull relasjon til klienten (Tjersland, et al. 2018, s. 124), i denne problemstillingens tilfelle – barn og ungdommer.

En miljøterapeut har veldig små muligheter til å kunne hjelpe uten å ha en tilstrekkelig respekt, tillit og åpenhet overfor de de man jobber med. På institusjon møtes man nesten

daglig og man står overfor en utfordring, og det er hvordan man bygger en trygg relasjon til noen som har det strevsomt i sin relasjon med andre mennesker. For det er dessverre slik at mange preges av utrygg tilknytning på grunn av for eksempel mangelfull utviklingsstøtte og relasjonsbrudd i oppveksten (Tjersland, et al. 2018, s. 125).

Uavhengig om man på barnevernsinstitusjonen jobber dagvakter, kveldsvakter, langvakter, eller i en medlever turnus der hvor man i aller høyeste grad har mye kontakt med de unge, er det ikke sikkert man innledningsvis kommer noen vei i å bygge opp en trygg relasjon til de man jobber med og for. Derfor skal vi nå ta en titt på noen sentrale redskaper man kan bruke for å få til dette.

3.5 Kontakt – og relasjonsarbeid

Det finnes mange sentrale redskaper som en miljøterapeut har til rådighet i arbeid med andre, og disse metodene er i praksis innvevd i hverandre (Tjersland, et al. 2018, s. 126).

Tanken her er å velge ut det jeg tenker er de mest relevante punktene siden jeg er nødt til å avgrense disse metodene og holdepunktene, men samtidig kan det i all korthet nevnes at det også er viktig med blant annet speiling, skjerming, gjensidighet og forutsigbarhet i kontakt- og relasjonsarbeid. Som nent ovenfor er de innvevd i hverandre, og sånn sett kan det være ryddig å ha nevnt alle sammen. Utfordringen handler om at relasjonsutvikling tar tid, og man har ikke alltid like god tid. Det er i vårt først møte relasjonsbyggingen begynner, men man kommer ikke utenom at det er slik at tiden spiller en stor rolle i relasjonsarbeidet. Når et barn eller en ungdom og en miljøterapeut treffes ofte, som på en barnevernsinstitusjon, så øker muligheten for en betydningsfull relasjon. Samtidig kan man oppleve at den unge på bakgrunn av sine negative opplevelser blir svært vanskelig å komme inn på. Når det settes strenge tidsrammer for behandling av slike tilfeller, kan det bli svært utfordrende å utrette et ønskelig arbeid. Ofte må man jobbe i flere måneder for å komme i en ønskelig posisjon (Tjersland, et al. 2018, s. 137).

Den ønskelige posisjon bærer preg av at barn og unge får tillit til miljøterapeuten, og at de derfor kan slippe de inn i sitt liv. Det tar tid å bli en slik person. Med tid i denne forbindelse menes altså tid nok til at det etableres en stabil relasjon til en eller flere personer på barnevernsinstitusjonen. Om disse ansatte for eksempel slutter i jobben så betyr det at de ikke uten videre kan erstattes. Da må det bygges helt nye relasjoner. Det er dessverre slik at ansatte i helse- og omsorgssektoren ofte kommer og går. Om et barn eller en ungdom har opplevd

dette ofte kan et upersonlig språkbruk utvikles; det snakkes for eksempel som om at «barnevernstjenesten» eller «institusjonen» er en person. Alt som kan motvirke slike relasjonsbrudd tjener de unge. Det er ikke bare når det kommer til somatikk at det er behov for en fastlegeordning, men også det sosiale hjelpeapparatet hadde vært sterkere med en slik regulering (Tjersland, et al. 2018, s. 138).

De miljøterapeutiske redskapene jeg har valgt å utdype og drøfte er:

3.5.1 Inntoning og empati

Det første skrittet i utviklingen av en relasjon er det å strekke seg ut mot barn og unge, høre hva de er opptatt av og hvordan de opplever virkeligheten. Man må kunne fange opp verbale og ikke-verbale budskap som sier noe om dette. Forutsetningen for å få til dette er tilstedeværelse i øyeblikket og et aktivt nærvær i forhold til hva de unge snakker om, tenker på, føler og for øyeblikket bedriver. Dette krever på en måte samtidig at man setter seg selv litt til side. Tanker om dagliglivets store og små spørsmål må vike plass slik at man virkelig kan være tilgjengelig for de unge (Tjersland, et al. 2018, s. 127).

Når man strekker seg etter opplevelsesverden til de unge kalles det for å ha en empatisk innlevelse. Her inntar ikke miljøterapeuten en evaluerende posisjon til samtaleemnet, men prøver heller å forstå deres premisser. Denne empatien fungerer bedre enn sympati siden det da blir et endringsarbeid som springer ut av innlevelser i hva de faktisk opplever og hva de ønsker av livet sitt. Med bare sympati kan man distansere seg fra hva de er utsatt for. Inntoning handler også om å gi rom til de unge, avvente utspill, senke tempoet og gi dem tid til å formulere seg (Tjersland, et al. 2018, s. 128).

Dette forutsetter altså at man ikke er for selvopptatt, og heller er sensitiv og empatisk til de barn og unge man jobber med. Det er nok ikke alltid så veldig enkelt. Man kan for eksempel gå igjennom noe virkelig slitsomt på privaten som gjør det virkelig vanskelig å få til denne inntoningen selv om man er på jobb. Likevel så er det slik at det er de barn og unge som er plassert på institusjonen som skal være fokuset når man er i institusjonsmiljøet på jobb. Samtidig kan det være vanskelig å plassere seg i hodet på dem og forstå deres tankegang og opplevelsesverden, fordi den for eksempel avviker så mye fra din egen. Dette forutsetter også at man kan vise tålmodighet ovenfor de unge. Det er ikke nødvendigvis alltid like enkelt for dem å sette ord på ting og nettopp derfor kan de trenge litt ekstra tid på for eksempel formulering. Hvis man sitter rundt middagsbordet på institusjonen og en ungdom forteller en

litt rotete historie om hva som skjedde på skolen og man ikke helt forstår sammenhengene, så handler det kanskje om å bare sette seg tilbake og vente til historien er over før man bombarderer med spørsmål angående historien. Det er ikke sikkert at det alltid er så lett for en ungdom å skulle si noe i plenum eller rett og slett fortelle og formulere en historie ovenfor en voksen som ikke forstår ungdommelige referanser.

3.5.2 Relasjonsbygging gjennom samhandling

Det som skjer i dagliglivet er utrolig viktig for tilknytningen mellom mennesker, og det finnes eksempler på barn og ungdom som har sett på kokker og vaktmestere som mer betydningsfulle enn andre ansatte. Dette handler nok om at man i sosialt arbeid noen ganger legger for mye vekt på det verbale. Når det kommer til å bygge relasjon vil miljøterapeuter ofte ha flere muligheter å spille på enn bare de ordene som utveksles. Det blir lettere å få en relasjon gjennom felles opplevelser. Dette skjer gjerne når det kommer til aktiviteter man ikke må gjøre, slik som for eksempel kino eller lignende – slike ting vil kunne få en spesiell betydning for relasjonen. Den frivillige rammen rundt dette innebærer at miljøterapeuten velger å gjøre dette sammen med barnet eller ungdommen. Nettopp det at dette er et valg kan forsterke en eventuell opplevelse av å bli verdsatt. Enda en bonus med dette kan være at samtalene blir mindre problemorienterte, og endrer fokus til å heller handle om den eller de felles opplevelsene man har hatt sammen (Tjersland, et al. 2018, s. 132).

Jeg vil tro at de aller fleste mennesker kan kjenne seg igjen i at de tingene vi ikke er nødt til å gjøre er mer lystbetont enn de tingene vi må gjøre. På en barnevernsinstitusjon kan mulighetene til å gjøre slike ting være mange etter skoletid og i helger. Her kan man med fordel være på tilbudssiden og gjerne tilby flere ulike ting for å få aktivisert barn og unge. Ved å få til slike felles opplevelser og aktiviteter øker man sjansen for å få en god relasjon til disse rett og slett fordi man gjør noe sammen. Målet kan være å få dem til å føle seg verdsatt. Hvis mulighetene er mange, men likevel så velger man å sitte i sofaen og drikke kaffe fremfor å gjøre noe sosialt og gøy kan nok det føre til at relasjonen ikke blir så veldig god. Om det så bare er noe så enkelt som en biltur, så er det bedre enn ingenting. Mange interessante og gode samtaler kan nok komme ut av dette.

3.5.3 Autentisitet

Alle relasjonsbyggende elementer er avhengige av at det miljøterapeuten formidler oppleves som noe genuint og ekte. Det må oppleves som at dette er noe man personlig står inne for. Barn og ungdom kan være nådeløse i å avsløre de voksne om de oppfatter dem som rollepreget eller falsk. Her er det viktig å huske på at mange av dem er blitt skuffet av voksne tidligere. Et første skritt mot en betydningsfull relasjon vil være å være mest mulig seg selv (Tjersland, et al. 2018, s. 133).

På lik linje med inntoning og empati handler autentisitet om at man som voksen må ha noen personlige forutsetninger for å klare dette. Det å være autentisk er det samme som å være ekte, og da hjelper det nok ikke å late som. Det kan nok være lurt å gi så mye av seg selv som mulig, innenfor det man føler seg komfortabel med i alle fall. Det kan tenkes at barn og unge setter pris på dette, og med de eventuelle negative erfaringene de har med seg av voksne tror jeg også det er både betryggende og nødvendig.

Dette viser at man muligens behøver noen personlige forutsetninger for å mestre de miljøterapeutiske redskapene man kan ta i bruk i arbeid med og for andre mennesker, og derfor skal vi nå se på et utvalg personlige forutsetninger og relasjonelle ferdigheter.

3.6 Personlige forutsetninger og relasjonelle ferdigheter

Skal man utvikle seg til å bli en god sosialarbeider og miljøterapeut, må man også utvikle seg som menneske. Det er utfordrende å skille person og yrkesutøver. Det arbeidet man gjør skjer i et samspill med medmennesker som kommer til å formidle sin opplevelse av hvem vi er. Livssituasjonen vår og historien vår virker inn på hvordan vi forholder oss til den andre og til det vi får i retur. Relasjonelle ferdigheter er sider ved oss som er i endring og utvikling gjennom hele livet. Vi arver forutsetninger og vi gjør erfaringer, og disse to vil smelte sammen. Skjer denne smeltingen på en gunstige måter vil muligheten vår til å være gode hjelpere for andre vokse. I jobbsammenheng, men også som menneske - har vi alle sammen kunnskaper, interesser og ferdigheter som vi kan bruke i samspill med barn og ungdommer. Vi har alle sider ved oss selv som vi kan by på, og som kan gi inngang til den andres verden. Dette kan man gjerne kalle for en personlig verktøykasse. Som hjelper bør man være bevisst på innholdet i denne kassen. Er man bevisst på det kan man hente fram redskapene ved behov. Man bør også vite hva kassen mangler slik at man er bevisst på hva man ikke mestrer og hvilke ferdigheter man bør utvikle videre (Tjersland, et al. 2018, s. 252).

Det samspillet vi klarer å opprette med barn og ungdommer på institusjoner vil nok være helt avgjørende for å trives i jobben og det vil også være veldig viktig for dem at dette samspillet er bygd på positivitet. Det vil være viktig å reflektere rundt de erfaringene man gjør seg som miljøterapeut. Gjør man noe feil så kan man ved å være selvreflektert og være bevisst på at man kan bruke sine kollegaer som sparringspartnere styrke egen praksis. Det samme gjelder om man gjør ting riktig. Jeg tror man alltid bør være bevisst på sin egen rolle som hjelper og aldri si seg fornøyd siden det hele tiden skjer ting i samspillet med andre. Verktøykassen som det snakkes om er bunnløs og man kan alltid utvikle seg som miljøterapeut og hjelper. Det handler om å ønske endring velkommen og forsøke å hele tiden utvikle seg i riktig retning – på denne måten kan man hjelpe barn og unge til å gjøre det samme. I tillegg kan det være lurt å være ærlig med seg selv angående ting man ikke mestrer og forsøke å gjøre noe med dette. Av og til må man være ydmyk, og den personlige stoltheten bør settes til side.

3.6.1 Ulike relasjonelle ferdigheter

I (Tjersland, et al. 2018, s. 253) blir det trukket frem ti relasjonelle ferdigheter miljøterapeuter med fordel besitter. På lik linje med metodene i kontakt- og relasjonsarbeidet blir jeg nødt til å trekke ut kun noen få her også.

3.6.2 Skape og utvikle kontakt

Det å skape og utvikle kontakt er så viktig fordi det aller meste av det sosiale arbeidet på en institusjon handler om relasjonen til barn og ungdommer. Det å skape og utvikle kontakt er også noe vi gjør kontinuerlig, og det er alt vi gjør som skjuler seg bak store ord som «innlevelse», «intuisjon» og «empati». Kontaktarbeidet handler blant annet om «timing», som vil si å være oppmerksom når det gjelder. Man skal kunne ta gode avgjørelser på når man ønsker å virkelig fokusere på noe, gå videre eller bare la det ligge. Man gjør rett og slett vurderinger av situasjoner. Implisitt har man også en oppgave som «pådriver». Man kan ikke la alt bli liggende fordi man skal ta ansvar for å sette ting på dagsordenen når anledningen byr seg, være til hjelp og bidra til utvikling. Det er også en sentral evne å kunne mestre «small talk». Det gjør man ved å ta tak i det lille og kanskje ubetydelige i en situasjon, og la samtalen utvikle seg rundt dette. Dette kan være alt mulig rart, og kanskje ofte noe av det uformelle

slaget. Her må man være sensitiv for tilbakemelding og hva den andre responderer på, fordi dette forutsetter at det er minst to stykker som deltar (Tjersland, et al. 2018, s. 253).

3.6.3 Tåle å bli provosert og utfordret

Man kan ikke unngå å møte situasjoner som er både provoserende og utfordrende i dette yrket. Man kan blant annet møte et voldsomt sinn som kan komme så brått på at det er umulig å beskytte seg (Tjersland, et al. 2018, s. 257).

Da handler det om å unngå å gjengjelde dette sinnet med ulovlige, uprofesjonelle og etisk forkastelige reaksjoner. Man kan også kjenne seg både redd og hjelpeløs, og da kan man kjenne på behovet for å beskytte seg eller flykte. Disse reaksjonene er heller ikke hensiktsmessige. De kan faktisk utløse sterkere og farligere utfall mot den som trekker seg. Det finnes også flere reaksjoner og måter å håndtere dette på som ikke åpner for dialog, men som heller bidrar til avstand i relasjonen. Hovedbudskapet er at man i møter med provokasjoner skal ha kontroll over seg selv. En vei å gå er å kjenne seg selv godt og undersøke hvordan man reagerer i slike situasjoner. Alene og sammen med andre bør man finne fram til hensiktsmessige måter å reagere på. Reaksjonen bør være kontrollert, planlagt og etisk forsvarlig. Samtidig skal den signalisere våre grenser. Det er mye å lære om dette via diskusjoner knyttet til enkelthendelser. Ofte kan man overføre sine erfaringer til andre situasjoner og på den måten bygge opp repertoaret i måter å møte provokasjoner på (Tjersland, et al. 2018, s. 258).

Selvkontroll og ro er så viktig i dette yrket. Det disse barn og unge trenger er stødige og rolige miljøterapeuter som klarer å møte utfordrende atferd med dialog. Med personlig erfaring og i samarbeid med kollegaer skal man klare å finne og bruke disse hensiktsmessige måtene å reagere på. Her er vi litt inne på systematikk igjen – man skal ha strategier for å håndtere slike utfordrende situasjoner. Barn og ungdommer skal få lov til å provosere og utfordre oss, og de kommer til å gjøre det. Det som derimot ikke er lov, er å svare med samme mynt selv om vi signaliserer og har signalisert at det finnes grenser for slik uønsket atferd på institusjonen.

3.6.4 Humor og lekenhet

Det handler om å kunne se livets komiske sider og bruke dette på en måte som berører andre og kan skape latter. I et arbeid hvor man møter tristhet og tungsinn er humor som ferdighet

utrolig viktig. Alle typer latter er forløsende, gir liv, og vekker ikke minst håp. Dette er riktignok ikke en ferdighet alle naturlig besitter, men alle kan utvikle det og sørge for at det blir en mer integrert del av dem selv. Ved å være litt humoristisk og leken bryter man med det forventede, rutinene, skjemaet og alle bør-ene og må-ene. Humor og lekenhet kan blant annet bidra til å bryte ned depressive prosesser hvor noen kan finne på å grave seg lengre og lengre ned. Dette forutsetter at man treffer med det lettsindige og komiske, fordi man ønsker ikke å oppfattes som sarkastisk eller som en som bagatelliserer (Tjersland, et al. 2018, s. 261).

Humor og lekenhet kan også ha en forløsende rolle når det kommer til grensesetting. Grenser forbindes gjerne med alvor, ansvar og moral. Man kan fort havne i en maktkamp med barn og unge, men med humor kan man unngå dette. Naturligvis må humoren kombineres med grenseformidling og grensesetting (Tjersland, et al. 2018, s. 262).

Det å beherske humor og lekenhet er viktig i mange av livets aspekter. Livet er ikke noen dans på roser, og kanskje spesielt ikke for barn og unge som er plassert på en barnevernsinstitusjon fordi de ikke har fått eller lengre kan få den omsorgen de trenger hjemme. Veldig forenklet kan man si at latter er god medisin for alle. Om man som miljøterapeut mestrer dette verktøyet tror jeg det er mye å vinne på det. Men så er det også viktig med balanse da man ikke skal tøyse om alt siden man må være profesjonell også – derfor ligger kunsten i å kunne kombinere det humoristiske og lekne med den profesjonelle virksomheten som ligger i miljøterapien.

3.7 Rollemangfoldet

I dette yrket inntar man ulike roller – som igjen har ulike måter å reagere, tenke og handle på. Dette påvirkes av andres forventninger, men også av forventningene vi har til oss selv. Noen roller passer oss godt, mens andre gjør ikke det. Når vi går inn i roller som egentlig ikke passer så godt med sider som vi ser på som sentrale hos oss selv, kan vi risikere å fremstå som lite genuin eller uekte (Tjersland, et al. 2018, s. 263).

3.7.1 Ulike roller

På (Tjersland, et al. 2018, s. 264) står det nedskrevet syv ulike roller som inngår i sosialt arbeid, og jeg har valgt å prioritere og utdype tre av disse: og det er rollene omsorgsgiver,

lærer og kompis. Før vi tar en titt på hva disse rollene innebærer ønsker jeg å nevne generelt hva som kan være utfordrende med dem:

Når man jobber med mennesker og utvikler relasjoner, beveger man seg i et landskap der vi kommer nær hver hverandre. Nærhet er nødvendig for å kunne leve seg inn i for å bli betydningsfull for den andre. Det er en forutsetning for sosial omsorg og endringsarbeid. Det er viktig å huske på at det finnes grenser for hvor nært vi kan gå og bør gå. I tillegg så varierer hva som er passe nærhet og avstand fra relasjon til relasjon. Man må huske på at dette landskapet består av klare grenser og gråsoner. (Tjersland, et al. 2018, s. 270).

3.7.2 Rollen som omsorgsgiver

Å gi barn og ungdom omsorg handler om å sørge for at de får dekt grunnleggende behov som trengs for å vokse og utvikle seg. Disse behovene består blant annet av mat, søvn, klær, hygiene, kroppslig kontakt og sosial kontakt. Hva som egentlig kreves av miljøterapeuten på barnevernsinstitusjonen avhenger av alderen til barnet eller ungdommen, utviklingsnivå og hvilke behov som ikke er dekket. For å kunne hjelpe til på en best mulig måte må man stille seg selv spørsmålet om hva man er god på å bidra med. Man må tenke godt over hva man har i omsorgsrepertoaret sitt, og er det noe man kan utvikle slik at man i større grad kan bli en ressurs for barnet eller ungdommen. Spesielt når man jobber med ungdommen kan det være lett å overse fundamentale omsorgsbehov og møte dem på en i overkant for voksenalderen måte (Tjersland, et al. 2018, s. 264).

Hvordan man best mulig skal dekke de unges behov kan med fordel være et sentralt tema innad i personalgruppa. I en personalgruppe vil det alltid være ansatte med styrker og svakheter. Der hvor den ene er veldig flink kan den andre ikke være fullt så flink, og så videre. Sånn sett bør man kanskje delegere ulike omsorgsoppgaver etter de voksnes styrker. Ikke minst kan de de unges og de voksnes kjønn spille en rolle. Det kan for eksempel hende at jenter er mer komfortable med å ta med seg en kvinnelig miljøterapeut for å handle klær. Eller at gutter er mer komfortable med å ta med seg en mannlig miljøterapeut for å finne hygieneartikler. Alder kan også være en relevant faktor. Jeg mener ikke nødvendigvis at de unge skal bestemme hvem som skal gjøre hva for dem, men likevel kan det kanskje være greit å ta hensyn til hva de ønsker. Muligens er det slik at noen unge kan ha et anstrengt forhold til enten kvinner eller menn på grunn av tidligere ubehagelige erfaringer. Om dette er tilfellet kan det virkelig påvirke kroppslig og sosial kontakt, og dette må man som voksenalderen ta hensyn til og respektere. Som miljøterapeut kan man også være årvåken i forhold til hvilke behov som til hver tid ikke er dekt og aktivt jobbe med å faktisk dekke dem. Dette gjelder ikke bare

omsorgsinstitusjoner, men alle typer da man som ansatt på en institusjon har ansvaret for den utøvende omsorgen for barn og unge.

3.7.3 Rollen som lærer

Denne rollen handler om mye mer enn å fungere som en hjelpelærer i forhold til skolearbeid på fritiden. Det handler om å berøre hele spekteret av det å overføre kunnskap og ferdigheter. Eksempler på dette kan være å lære bort personlig hygiene, rydde rom, lage mat, finne noe på internett eller søke skoleplass eller jobb. Måten vi trer inn i denne rollen påvirkes av dem som har vært modeller for oss, som våre foreldre eller lærere. Hvordan man gjør dette avhenger av situasjonen og hvem som inngår i den. Læring handler også ansvarsutvikling (Tjersland, et al. 2018, s. 266).

I begynnelsen er det naturlig å lede og strukturere mye på vegne av barnet/ungdommen, men det er ønskelig at de gradvis kan ta mer ansvar for egen læring. Her er det to ytterpunkter man bør se opp for. Det ene er at vi gjør for mye av oppgavene selv og på den måten ikke lar ungdommen slippe til. Det andre er at man overlater det meste til ungdommen selv, slik at man egentlig ikke er til hjelp i det hele tatt. Rollen som lærer krever tilstedeværelse. Er man til stede kan man observere, gi tilbakemelding og veilede (Tjersland, et al. 2018, s. 267).

Denne lærerrollen ligger på en måte tett opp mot omsorgsgiverrollen. Det er mye omsorg i å på et velmenende vis overføre våre kunnskaper og ferdigheter til barn og unge. Man overfører jo disse kunnskapene og ferdighetene fordi man ønsker at de skal bli levedyktige og selvstendige. Det å lære å ta ansvar er en viktig del av prosessen med å vokse opp, og det er en viktig del av oppdragelsen. Forhåpentligvis er slike miljøterapeutiske bidrag med på å styrke relasjonen til de unge, men så er det viktig å understreke at det igjen handler om en balansegang som skal mestres. Barn og ungdommer, uavhengig av utviklingsnivå, skal få prøve seg selv også. De skal få slippe til, men med et kontinuerlig tilbud om veiledning av de voksne.

3.7.4 Rollen som kompis

Miljøterapeut-barn/ungdom-forholdet vil alltid romme en ulikhet. Uttrykket kompis kan likevel beskrive den delen av virket hvor man trer ut av alle de andre rollene, opphever

ulikheten og møtes på samme plan. Dette kan skje i situasjoner hvor man opplever noe sammen, i øyeblikk hvor vi glimtvis kjenner oss veldig nær og likestilt med hverandre. Det er situasjoner der vi deler stillhet og prating, lytter og gir hverandre plass. Slike situasjoner oppstår oftest i stemning av glede og spenning, vennskapelig småkrangling, erting og humor. Situasjonene kan også være av det tristere slaget, men kort sagt så handler det om å møtes på samme plan på tross av de forskjellene mellom oss. Det er mye samvær i institusjoner som har denne karakteren og som utvikler seg fordi man tilbringer tid sammen. Denne delen av jobben er viktig. Den er viktig fordi den skaper trygghet samtidig som den legger et grunnlag for tilknytning og identifikasjon. Likevel må man huske på at det er forskjell på dette og et faktisk venneforhold. Det å være venn med klienten er ikke nødvendigvis den viktigste rollen man har (Tjersland, et al. 2018, s. 268).

Her er uttrykket kompis valgt som betegnelse på den mer likestilte rollen, og det er blant annet fordi dette handler om en forbigående relasjon. Vanligvis er vi kun på besøk i livene til hverandre, og det for en kortere tidsperiode. Alle skal videre til noe annet, og man blir derfor sjeldent en permanent del av hverandres nettverk. Likevel betyr ikke dette at vi ikke kan bety noe for hverandre innenfor den tidsrammen man møtes i. Det betyr heller ikke at vi ikke kan gi noe til hverandre som har preg av gjensidighet (Tjersland, et al. 2018, s. 269).

Jeg valgte å til slutt ta med kompisrollen fordi den blant annet viser at det er lov å tre litt av ut den seriøse biten man ofte forbinder med det å være miljøterapeut og jobbe i barnevernet. Denne tidvis uformelle delen av arbeidet tror jeg bare er sunn om man klarer å ikke la den ta overhånd og undergrave den profesjonelle delen av jobben. Mange barn og ungdommer mangler tilknytning og identifikasjon – og om de får oppleve at de ikke bare har en omsorgsgiver og «lærer», men også en kompis i en miljøterapeut kan denne mangelen dekkes. Selv om forholdet mellom miljøterapeut og barn/ungdom rommer ulikhet betyr ikke dette at vi aldri skal kjenne oss likestilt. Jeg vil tro at det personlig er lettere for enkelte enn hva det er for andre å bevege seg innenfor denne rollen. Det handler kan handle om hvordan man er som person. Noen velger å kanskje ikke gjøre det i det hele tatt i redsel for at den skal motarbeide andre deler av det miljøterapeutiske arbeidet, og det er nok helt greit. Dette er ikke den viktigste rollen man har, men når det er sagt tror jeg det er en rolle som kan bidra til å skape og utvikle gode relasjoner.

4 Avslutning

Uavhengig av type barnevernsinstitusjon man jobber på erstatter man biologiske foreldres daglige omsorg, og det overordnede målet er å bidra til og forsøke sikre at barn og ungdommer som blir plassert på institusjon får oppleve medvirkning og at de får en positiv livsutvikling. Betydningen av å få til gode og utviklende relasjoner er viktig, og gjennomtrekk i personalgruppen er noe som kan forhindre nettopp dette. Når det er sagt så vil en dyktig miljøterapeut ønske gjensidighet i samspillet mellom seg selv og den unge, noe som betyr at anerkjennelse av hverandre blir viktig. Man har et ansvar i å delta i profesjonaliseringen av barnevernsinstitusjonene med å jobbe systematisk, men samtidig vil det være klokt å unngå at alt av samspill blir stivt og kunstig. Systematikken bør derfor kombineres med det umiddelbare og spontane, noe som miljøterapeuten er ansvarlig for gjennom sin egen refleksive praksis.

En miljøterapeut kan skape og utvikle gode relasjon til barn og ungdommer som bor på omsorgsinstitusjon ved å ha en ideologi basert på gode verdier. Dette kan gjøres gjennom å være i allianse med de man hjelper og støtte dem i deres egen endringsprosess. Man kan bygge på de unges ressurser og kontinuerlig forsøke å være en relasjonsbygger. Jeg har forsøkt å peke på sentrale redskaper man kan bruke i arbeid med andre og har måttet være selektiv i utvelgelsen av disse. For det er jo slik at man har mange redskaper som kan brukes. Relasjonsutvikling tar tid og det å få innpass og tillit hos barn og unge tar tid – men redskaper som blant annet inntoning og empati, samhandling og autenticitet kan være god hjelp på veien dit.

Samtidig er det sånn at man i en slik jobb med fordel har gode relasjonelle ferdigheter, og de riktige personlige forutsetningene for å drive med nettopp dette. Om man mangler sistnevnte kan det være lurt å ønske å utvikle seg som menneske og miljøterapeut. En relasjonell ferdighet som innledningsvis er spesielt sentralt i dette er å kunne utvikle og skape kontakt for å få til å oppnå ønskelige relasjoner. Andre sentrale ting man vi har sett man bør mestre i dette sosiale arbeidet er å håndtere det å bli provosert og utfordret både som person, og som miljøterapeut – av de samme barn og ungdommer man kan tøyse og ha en humoristisk tone med.

Avslutningsvis ønsker jeg å igjen påpeke at man på en institusjon har en jobb hvor man skal være klar over grenser og gråsoner før man trer inn i ulike roller som inngår i det å drive miljøarbeid med barn og unge på en barnevernsinstitusjon, men også samtidig som man er i disse rollene. Dette er tillitsbaserte roller som for eksempel omsorgsgiveren, læreren eller kompisen til de unge - roller hvor man med god praksis kan skape og utvikle gode relasjoner.

Litteraturliste:

Bufdir (2020, 02.januar). Barnevernsinstitusjoner.

https://www.bufdir.no/barnevern/tiltak_i_barnevernet/barnevernsinstitusjoner/

***1 side**

Bunkholdt, V & Kvaran, I. (2017). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

***267 sider**

Garneng, F. (2015, 5.mai). Hvordan utvikle gode relasjoner? *Kommunikasjon og kontakt henger nøye sammen*

<https://mentalhelse.no/aktuelt/psykobloggen/hvordan-utvikle-gode-relasjoner>

***1 side**

Grønvold, E. & Storø, J. (2019). *Miljøarbeid i barnevernet: Systematikk og refleksjon*. Oslo: Universitetsforlaget

Lovvedtak 174. Innstilling 625 L (2020–2021), jf. Prop. 133 L (2020–2021). Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2020-2021/vedtak-202021-174/>

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/lovvedtak/2020-2021/vedtak-202021-174.pdf>

***2 sider**

Prop 133 L (2020-2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernsloven. Det kongelige barne – og familiedepartement

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp202020210133000dddpdfs.pdf>

***637 sider**

Sommerfeldt, M.B (2019). Relasjoner mellom barn og voksne på barnevernsinstitusjoner i Norge: Vår tids forståelser sett i et historisk perspektiv, 186 (3) 173-188

[N NORGES BARNEVERN | NR 3 – 2019 | VOL. 96 | SIDE 172–188 | @](#)

[UNIVERSITETSFORLAGET https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-04](#)

<https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/epdf/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-04>

***15 sider**

Tjersland, OA, Engen, G & Jansen, U (2018). *Allianser – Verdier, teorier, og metoder i miljøorientert terapi med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Selvvalgt pensum: 923 sider